

ARTICLE 19

Protesto Hakkı: Protesto eylemleri sırasında insan haklarının korunması için ilkeler

Mayıs 2015, uzmanlara danışmada kullanılmak için hazırlanmış taslak metin

Protesto Hakkı: Protestolar sırasında insan haklarının korunması için ilkeler
Mayıs 2015, uzmanlara danışmada kullanılmak için hazırlanmış taslak metin

ARTICLE 19
Free Word Centre
60 Farringdon Road
London
EC1R 3GA
United Kingdom
T: +44 20 7324 2500
F: +44 20 7490 0566
E: info@article19.org
W: www.article19.org
Tw: [@article19org](https://twitter.com/article19org)
Fb: facebook.com/article19org

© ARTICLE 19, 2013

Bu çalışma Creative Commons Attribution-Non-Commercial-ShareAlike 2.5 altında yayınlanmıştır.

İçindekiler

Giriş	3
Önsöz.....	5
I. Bölüm: Genel ilkeler.....	7
1. ilke: Temel terminoloji.....	7
2. ilke: Protesto hakkı ile ilgili devletin yükümlülükleri.....	7
3. ilke: Ayrımcılık yasası	8
4. ilke: Protesto hakkına getirilebilecek dar sınırlamaların kapsamı.....	9
5. ilke: Olağanüstü hal.....	10
6 ilke: Protesto hakkına yasal koruma.....	11
II. Bölüm: Protesto hakkına saygı duyma yükümlülüğü	12
7. ilke: Protesto etme özgürlüğü.....	12
8. ilke: Protesto yerini seçme özgürlüğü	13
9. ilke: Protestoların biçim ve yöntemini seçme özgürlüğü	13
10. ilke Protestoların amacını ya da vurguladığı sorunu seçme özgürlüğü.....	14
III. Bölüm: Protesto hakkını koruma yükümlülüğü	17
11. ilke: Protestoları kolaylaştırmak için devlete düşen görevler	17
12. ilke: Protestolarda polis müdahalesine insan hakları tabanlı bir yaklaşım için devlete düşen görev	18
13. ilke: Devletin güç kullanımı ile ilgili görevleri.....	20
14. ilke: Devletin protestocular üzerinde gözetim ile ilgili görevleri	21
15. ilke: Devletin, protestocuların durdurulması, aranması veya alıkonulmasıyla ilgili görevleri.....	23
16. ilke: Protestocuların sorumlulukları ve protestoculara verilecek cezalarla ilgili devletin görevleri.....	24
IV. Bölüm:Protesto hakkını uygulama yükümlülüğü	28
17. ilke: Hesap verebilme ve şeffaflık	28
18. ilke: Protestolarla ilgili bilginin serbest akışı.....	28
19. ilke: Protestolarda denetim ve raporlama	29
V. Bölüm : Diğer aktörler	31
20. ilke: Protestocular ve diğer aktörler	31
Çalışma hakkında bilgi ve katkıda bulunanlar	32

Giriş

Protestolar bütün toplumların sivil, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel hayatlarında önemli bir rol oynar. Tarih boyunca, çoklukla olumlu sosyal değişimlere ve insan hakları kazanımlarının gelişmesine ilham kaynağı olmuşlardır. Protestolar, günümüzde de bütün dünyada vatandaşlık hakları alanının tanımlanmasında ve korunmasında katkı sağlamaya devam etmektedir. Protestolar katılımcı ve bilinçli vatandaşlığın gelişmesine destek sağlar. Kamuyu ilgilendiren alanlarda doğrudan katılımı sağlayarak temsili demokrasinin gelişmesini güçlendirir. Bireylerin ve toplulukların karşıt görüşlerini ve şikayetlerini ifade etmelerine, görüş ve düşüncelerini paylaşmalarına, yönetimin yanlışlarını söyleme ve yetkili ve güçlü kurumlardan yanlışları düzeltici önlemler almalarını ve eylemlerinin sorumluluğunu taşımalarını kamuoyu önünde açıkça talep etmelerine imkan sağlar. Bu, marjinal kabul edilen ve çıkarları başka ortamlarda savunulamayan kesimler için özellikle önemlidir.

Devletler ise genellikle protestoları kontrol altına alınması gereken bir huzursuzluk ya da dikkat edilmesi gereken bir tehdit olarak algılar.

Dijital teknolojiler, protestolar için sundukları yeni fırsatlar ve mücadele imkanları ile, hem protestoların gerçekleştirilebilmesini sağlayacak bir ortam olarak, hem de doğrudan bir protesto platformu olarak çok önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Teknolojik gelişmeler, aynı zamanda devletlerin protestolar karşısında uygulayabileceği şiddet ve muhtemel insan hakları ihlalleri kabiliyetlerini de önemli ölçüde arttırmıştır.

Protesto hakkı esasen pek çok temel insan hakkının kullanılmasını kapsar ve tüm insan haklarının güvence altına alınması için vazgeçilmezdir. Bütün toplumlar için önemli de olsalar, protestoların pek azı tamamen riskten uzak ve başkalarına zarar verme potansiyeli taşımayan eylemlerdir. Bu nedenle de uluslararası standartlar protestolarda kullanılan birçok insan hakkının kısıtlanmasına olanak sağlar. Ancak bu kısıtlamalar çok ciddi sınırlamalara tabidir. Uluslararası insan hakları hukukunda yer alan güvencelere rağmen, devletlerin bu alandaki yükümlülüklerini anlama ve uygulamaları için daha çok yönlendirmeye ihtiyaçları olduğu geniş çapta kabul gören bir gerçektir.

Bu nedenle, buradaki ilkeler, bir yandan protestolara getirilen kısıtlamaların sınırlı kapsamının net bir şekilde anlaşılmasını desteklerken, protesto hakkına saygı ve bu hakkın korunması ve gereklerinin yerine getirilmesi içine gerekli asgari standartları ortaya koymaktadır. Buradaki ilkeler uluslararası insan hakları standartlarının ilerici bir şekilde yorumlanmasıyla ortaya çıkmıştır. Burada sözü edilen uluslararası standartlar arasında şunlar yer almaktadır: *BM İnsan Hakları Evrensel Beyyannamesi*; *Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi*; *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi*; bölgesel insan hakları standartları; ülkelerin yerel mevzuatı ve mahkeme kararlarına yansıdığı şekliyle kabul edilmiş ve geliştirmekte olan uygulamaları ve uluslararası toplumun tanıdığı hukukun genel ilkeleri (özellikle *Birleşmiş Milletler Kolluk Güçleri Görevlileri Tarafından Kuvvet ve Ateşli Silah Kullanılması Hakkında Temel İlkeler ve Standartlar*, *Birleşmiş Milletler Kolluk Görevlileri Davranış Kuralları*, *BM İnsan Hakları Konseyi'nin özel prosedürlerinde ortaya koyduğu standartlar*, ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) *Barışçıl Toplanma Özgürlüğü Kılavuzu'nda* ortaya konan ilkeler.)

Protesto Hakkı: Protestolar sırasında insan haklarının korunması için ilkeler
Mayıs 2015, uzmanlara danışmada kullanılmak için hazırlanmış taslak metin

Bu ilkelerin, sivil toplum örgütleri, aktivistler, insan hakları savunucuları, avukatlar, hakimler, seçilmiş temsilciler, kamu görevlileri ve diğer paydaşlar tarafından, yerel, bölgesel ve küresel olarak protesto haklarını güçlendirmek için yapacakları mücadelelerde kullanılması hedeflenmektedir.

Önsöz

Biz, aşağıdaki ilkeleri onaylayan ve kabul eden bireyler ve örgütler olarak;

Protestonun demokrasinin temel bir direği olduğu ve özgür ve adil seçimleri tamamlayan bir unsur olduğu *inanıcı ile,*

insanların vatandaşlık hakları ile siyasal, ekonomik, kültürel ve sosyal hakları için direnme, baskıya karşı mücadele etme, fakirliğe karşı savaş verme, çevreyi koruma ve sürdürülebilir gelişme talep etme ve bu yönde katkı sağlama hedefleri doğrultusunda bütün ülkelerde protestoların yapıldığını *hatırlayarak,*

Protestolara katılmanın tüm insanların, hem bireysel hem de toplu olarak şikayetlerini dile getirerek, toplumdaki diğer güçlü birimlerinin eylemlerini olduğu kadar, hükümetlerin de politika oluşturma ve yönetsel uygulamalarını güçlendirecek arayışların önünü açmasını mümkün kıldığını *akılda tutarak,*

Protesto hakkının birçok bölünmez, birbiriyle iç içe geçmiş ve birbiriyle bağlantılı insan hakkını kapsadığını, özellikle de ifade özgürlüğü, barışçıl dernek kurma, toplantı ve gösteri düzenleme hakkı, kamuyu ilgilendiren işlere müdahale hakkı, düşünce özgürlüğü, din ve vicdan özgürlüğü, grev hakkı, kültürel hayatta yer alma hakkı, yaşam hakkı, mahremiyet, bireyin özgürlük ve güvenlik hakkı, ve ayrımcılığa tabi tutulmama haklarını kapsadığının *altını çizerek,*

Kamunun protestolar hakkında bilgi alması, protestoların düzenlenebilmesi ve kolaylaşması, hak ihlallerinin yönetilebilmesi ve raporlanabilmesi amacıyla protestolarla ilgili tüm aktörlerin iletişimlerinin özgürce akışını sağlayabilmek için, özgür ve bağımsız bir medya ve dijital teknolojilerin temel zorunluluk olduğunu *kabul ederek,*

Dijital teknolojilerin ve internetin de başlı başına bir protesto ortamı olduğu gerçeğini *tanıyarak,*

Gazeteciler ve insan hakları savunucuları da dahil olmak üzere sivil toplumun, protestoların gerçekleştirilmesinde, gerek örgütleri vasıtasıyla diğerlerini de harekete geçirmesi ve gerekse protestocuların haklarının ihlali halinde belgeleme, raporlama ve ihlalcilerin cezalandırılmasını talep etme konularındaki paha biçilmez rolünü *vurgulayarak,*

Protestolara karşı şiddet içeren baskıların uygulanması, gereksiz, aşırı ve kanunsuz güç kullanımı, keyfi gözaltılar, kayıplar, işkence ve yargısız infaz uygulamalarını nefretle kınadığımızı *açıklayarak,*

Gözaltına alma, tutuklama, taciz ve yıldırma taktikleri uygulamak gibi protestoları engellemeye yönelik alınan yasal tedbirler, bu yönde geliştirilen politikalar ve kolluk uygulamaları ve protestoculara karşı orantısız adli, idari ve toplumsal yaptırımlar gibi engellemeler hakkında *derin endişe duyarak,*

Gözetim teknolojilerinin gelişmesi ve kamu yetkilileri ile özel aktörlerin veri biriktirme kapasitesinin artmasının protestocuların insan haklarının ihlal edilmesine yol açabileceğinin ve genel olarak protestoları caydıran bir gelişme olabileceğinin *bilincinde olarak,*

Hükümetlerin protesto hakkına saygı duyma ve protesto hakkının kullanılabilmesine yönelik yükümlülüklerini hiçbir ayrımcılık uygulanmaksızın yerine getirmelerini ve yasadışı, adaletsiz ve gereksiz yasaklamalardan kaçınmalarını, hak ihlallerini yapanların yargılanacağını teminat altına

Protesto Hakkı: Protestolar sırasında insan haklarının korunması için ilkeler
Mayıs 2015, uzmanlara danışmada kullanılmak için hazırlanmış taslak metin

almalarını, ve özel birimleri de bu kapsamdaki sorumluluklarını yerine getirmeleri yönünde cesaretlendirmelerini *isteyerek*,

Uluslararası, bölgesel, ulusal ve yerel düzeydeki bütün kuruluşları ve aktörleri, bu ilkelerin kabulünü ve yaygınlaştırılmasını desteklemeye ve bu ilkelerin kullanıma sokularak her durumda uygulanmasının sağlanmasına yönelik gerekli adımları atmaya davet ediyoruz.

I. Bölüm: Genel İlkeler

1. ilke: Temel terminoloji

1. Bu ilkelerin amaçlarıyla ilgili olarak aşağıdaki tanımlar geçerlidir:

a) Protesto, karşıt, şikayetçi, tepkisel veya cevabi; düşünce, görüş, değer ve tercihlerin bireysel veya toplu olarak ifade edilmesidir. Bu bağlamda protesto, diğer eylemlerin yanı sıra aşağıda sıralanan durumları kapsayabilir:

i. Şekil, yöntem ve süre bakımından kişilerin tercihlerine bağlı olan ve bir anda gelişen veya eşzamanlı olarak yürütülen ve dijital teknolojilerin kullanılmasını da kapsayan bireysel veya toplu eylemler.

ii. Herhangi bir konu veya mesele ile ilgili bireysel veya toplu açıklama.

iii. Herhangi bir dinleyici kitlesini, kamu yöneticileri, özel sektör kuruluşları, bireyler veya genel kamu oyunu hedef alan eylemler.

iv. Kamusal veya özel mülkiyet altındaki alanlar da dahil olmak üzere herhangi bir mekanda veya internet üzerinde yapılan eylemler.

v. Belli bir oranda önceden düzenleme gerektiren (ancak mutlaka net bir örgüt yapısı, hiyerarşi veya baştan belirlenmiş bir süre ve şekil gerektirmeyen) eylemler.

b) Protesto hakkı, evrensel olarak kabul edilmiş insan haklarının bireysel ve/veya toplu olarak uygulamaya konmasıdır. Bu haklar, ifade özgürlüğü, barışçıl dernek kurma ve toplantı özgürlüğü, kamuyu ilgilendiren alanlara müdahale özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, din ve vicdan özgürlüğü, kültürel hayatta yer alma özgürlüğü, yaşam hakkı, özel hayatın gizliliği, bireyin özgürlük ve güvenlik hakkı ve ayrımcılığa tabi tutulmama haklarıdır. Protesto hakkı aynı zamanda, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar da dahil olmak üzere tüm insan haklarının güvence altına alınması için esastır.

c) “Online Protesto” ifadesi yukarıda tanımlanan içeriğe uyan ancak eylem platformu veya protesto aracı olarak internetin kullanıldığı eylemleri ifade eder.

d) “Şiddet içermeyen doğrudan eylem” tanımı, değişim elde etmek için kurumları, aktörleri, süreçleri hedef alan ve doğrudan ve barışçıl yöntemler kullanarak bunların işleyişlerini bozmaya yönelik olarak yasaların bilinçli olarak ihlal edilmesini içeren taktik ve stratejileri ifade eder.

2. “Kamu Düzeni” deyimini toplumun işleyişini teminat altına alan kuralların tamamı veya insan haklarına saygıyı da içeren ve toplumun üzerine kurulmuş olduğu temel ilkeler bütünü ifade eder.

3 “Barışçıl” deyimini geniş anlamda yorumlanmalı ve sadece protestocuların şiddet uygulamayı planladıklarına dair kanıt olan haller bu kavramın dışında tutulmalıdır. Bu tanım kullanılırken münferit veya anlık olarak gelişen şiddet eylemleri veya başkaları tarafından gerçekleştirilen yasadışı eylemler sebebiyle, barışçıl tutumunu sürdüren bireylerin korunma hakkının ortadan kalkmayacağı göz önünde bulundurulmalıdır.

2. ilke: Protesto hakkı ile ilgili devletin yükümlülükleri

1. Devletin yükümlülükleri:

- a) *Protesto hakkına saygı*: Uluslararası insan hakları hukukunda izin verilen kapsam dışında kalmadıkça, devletler protestoları önleme, engelleme ve sınırlamaya gitmemelidir:
- b) *Protesto hakkını korumak*: Devlet, protesto hakkını kullanmak isteyenleri koruyacak makul adımları üslenmelidir. Bu, üçüncü taraflar tarafından gerçekleştirilebilecek ihlalleri engelleyecek önlemlerin uygulamaya sokulmasını da içerir.
- c) *Protesto hakkını gerçekleştirmek*: Protesto hakkının kullanılmasına uygun bir ortam yaratmak. Bu yükümlülük, protesto hakkını ihlal eden eylemlere karşı tedbir alınmasını da içerir.
- d) b) Devletler, anayasal hükümlerinde (veya bunlara eşdeğer yasal maddelerde) ve ulusal mevzuatlarında, uluslararası insan hakları hukukuyla uyumlu bir şekilde protesto hakkının bir parçası olan ve birbirinden ayrılamaz haklar olan insan haklarını tanımalıdır. Bu haklara aşağıda yer alanlar da dahildir:

A Protesto hakkını kullanmada vazgeçilmez olan insan hakları:

- i. *İfade özgürlüğü*: Her türlü bilgi ve fikri ülke hudutlarıyla sınırlanmaksızın sözlü, yazılı veya basılı veya sanatsal ürün şeklinde veya kendi tercih ettiği başka bir iletişim vasıtasıyla her türlü bilgi ve düşünceyi arama, edinme ve ulaştırma özgürlüğü.
- ii. *Barışçıl toplantı hakkı*: Ortak bir amacı ifade etmek amacıyla planlı olarak bir mekanda bir araya gelme özgürlüğü.
- iii. *Örgütlenme hakkı*: Başkalarıyla bir araya gelerek, bireysel ve ortak çıkarların korunması amacıyla sendika kurmak da dahil olmak üzere dernekleşme özgürlüğü.
- iv. *Kamusal katılım hakkı*: Herkesin kamuyu ilgilendiren konularda doğrudan ya da özgürce seçtikleri temsilcileri aracılığıyla katılım hakkı.

B Protestoların bastırıldığı yerlerde sıklıkla ihlal edilen haklar:

- i. *Yaşama hakkı*: Hiç kimse yaşama hakkından keyfi olarak yoksun bırakılamaz.
- ii. *İşkence ve insanlık dışı veya onur kırıcı muameleyle maruz kalmama özgürlüğü*:
- iii. *Mahremiyet hakkı*: Hiç kimsenin özel ve aile yaşamına, konutuna veya haberleşmesine keyfi veya hukuka aykırı olarak müdahale edilemez; onuru veya itibarı hukuka aykırı saldırılara maruz bırakılamaz. Herkes bu tür saldırılara veya müdahalelere karşı hukuk tarafından korunma hakkına sahiptir.
- iv. *Kişisel özgürlük ve güvenlik hakkı*: Hiç kimse keyfi olarak gözaltına alınamaz veya tutulamaz. Hiç kimse hukukun öngördüğü sebepler ve usuller dışında özgürlüğünden yoksun bırakılamaz.

3. ilke: Ayrımcılık yasağı

1. Devletler, dil, din ve inanç, ırk, etnik köken, cinsiyet, cinsel yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği, yaş, engelli olmak, siyasi görüşler veya fikirler, ulusal veya sosyal köken, uyruk, mülkiyet, doğum veya diğer bir statü gibi nedenler temelli olarak ayrımcılığa maruz kalmada herkesin protesto hakkını eşit şekilde kullanabileceğini mevzuatlarında güvence altına almalıdır.

2. Protesto hakkının kullanılabilmesi bütün bireyler, gruplar, resmi olarak kayıtlı olmayan dernekler ve tüzel kişiler, birimler, azınlıklar, vatandaşlar veya vatandaş olmayanlar, ülkesiz insanlar, sığınmacılar, göçmenler, yabancılar, mülteciler, turistler ve tam yasal ehliyeti olmayan insanlar için garanti altında olmalıdır.

4. ilke: Protesto hakkına getirilebilecek dar sınırlamaların kapsamı

1. Uluslararası güvence altındaki insan haklarının korunması bütün protestolarda uygulanmalı ve temel kural olmalıdır. Kısıtlamalar istisna olmalıdır.

2. Devletler, protesto hakkının içerdiği mutlak olmayan hakların sadece uluslararası hukukta belirtilen özel durumlarda sınırlamaya tabii tutulabileceğini garanti etmelidir. Özellikle, ifade özgürlüğü, toplantı ve dernekleşme özgürlüğü ve özel hayatın gizliliği haklarında kısıtlama aşağıda belirtilen durumlar dışında yapılamaz:

a) *Yasada öngörülen durumlar*: Her kısıtlamanın yasal bir dayanağı olmalıdır. Kısıtlamaları temellendiren yasa erişilebilir olmalı ve bir eylemin yasal ihlal olup olmadığını ve bir ihlalin olası sonuçlarının net bir şekilde anlaşılmasına olanak sağlayacak şekilde formüle edilmiş olmalıdır.

b) *Meşru bir amaca hizmet etmektedir*: Hükümetler, protesto hakkına getirilen herhangi bir kısıtlamanın gerçekten yalnızca bir *meşru amacı* koruma saikiyle yapıldığını gösterilebilir şekilde ispat edebilmelidir. Meşru amaçlar ulusal güvenliğin korunması, kamu güvenliğinin veya kamu düzeninin sağlanması, halk sağlığının ve ahlaki değerlerin korunması veya protestocular dışındaki bireylerin hak ve özgürlüklerinin korunmasını içerebilir. Toplantı ve gösteri hakları kamu güvenliğini korumak için de kısıtlanabilir.

i. *Ulusal güvenliğin* korunmasına yönelik kısıtlamalar sadece bir ülkenin varlığını veya toprak bütünlüğünü tehlikeye sokan bir gücün kullanılması veya böyle bir tehdide karşı ya da iç ve dış tehditlere ve ehlikelere karşı koyabilme kapasitesinin etkilenebileceği durumlarda söz konusu olabilir.

ii. *Kamu düzenini* korumaya yönelik kısıtlamalar yalnızca protestocuların toplumun işleyişini veya toplumun üzerinde durduğu temel prensipleri (örneğin insan haklarına saygı, hukukun üstünlüğü gibi değerleri) tehdit edici hareketleri karşısında gündeme gelebilir. Şiddet içermeyen protestolar, bir anda kendiliğinden gelişen protestolar veya düzenlenen bir protestoya karşı olarak ortaya çıkan protestolar huzursuzluk ve sorun yaratsa bile, kamu düzenine fiili bir tehdit olarak algılanmamalıdır, aksine kamu düzeninin temel unsurlarından biri olarak kabul edilmelidir.

iii. *Kamu sağlığını korumaya yönelik tedbirler* ancak kamu sağlığını tehdit eden kanıtlanabilir ve ciddi bir tehdit olması halinde gündeme gelebilir. Alınacak tedbirler, ayrıntılı olarak hazırlanmalı ve doğrudan hastalık ve yaralanmaları önleme amacına veya hasta ve yaralıların tedavisine yönelik olmalıdır. Bu tedbirler başka nedenlerle diğer etkinlikler için düzenlenen toplantılarda da eş zamanlı olarak uygulanmalıdır.

iv. *Kamu ahlaki* öne sürülerek getirilen kısıtlamalar yalnızca kamuoyu değerlerinin devamı için zaruri oldukları belirgin bir şekilde ortaya konulduğu sürece, insan haklarının evrenselliğine ve ayrımcılık karşıtlığı ilkesine bağlı kalarak getirilebilir. Ahlaki değerlerin gelişmeye açık

yapısı dolayısıyla, sınırlamalar asla tek bir gelenekten türetilmemeli ve asla ayrımcılığa mazeret olarak veya ön yargı ve hoşgörüsüzlüğü haklı göstermek için kullanılmamalıdır.

- v. Yetkililer protestoları başkalarının haklarını korumak temeli ile kısıtlarken protestolarda yer alan farklı gruplar ile protestodan etkilenen çevredeki bireyler veya o bölgede yaşayan ve çalışan kişilerin hakları arasında bir denge sağlamaya özen göstermelidir. Protesto hakkından zarar doğabileceğine dair güçlü bir delil olmadığı sürece yetkililer her zaman protesto hakkının kullanılması lehine karar vermelidir. Politik sürtüşmeleri önlemek adına ya da başkalarının protestolara karşı olması nedeniyle asla bu kısıtlamalara başvurulamaz. Huzursuzluk veya rahatsızlık tek başlarına asla protestoları kısıtlama sebebi olamaz.
- vi. *Kamu güvenliğini* öne sürerek toplantı ve bir araya gelme özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar yalnızca kişilerin hayatlarına veya vücutsal bütünlüğüne yönelik gerçek bir tehdit veya mülklerine ciddi zarar getirebilecek bir tehlike halinde kullanılabilir.

c) Getirilecek kısıtlamalar bir meşru amacın korunması için *zaruri ve orantılı* olmalıdır:

- i. Protesto hakkının kısıtlanması kararı, kısıtlama için zorlayıcı bir sosyal gereksinim olması halinde verilmelidir. Kısıtlama gerekçesini öne süren taraf, protesto ile korunmak istenen çıkar arasında doğrudan ve net bir bağlantı olduğunu gösterebilmelidir.
- ii. Meşru amacı korumak için getirilen kısıtlamalar aşırı geniş olmamalı, mümkün olan en hafif şekilde uygulanmalıdır. Kısıtlamanın demokratik ilkelerle uyumlu olduğu ve kesin olarak koruma amacını hedeflediği gösterilmeli ve aynı sınırlayıcı sonuca ulaşabilmek için kullanılacak diğer araçlardan daha müdahaleci olmamalıdır.

3. Şiddet kışkırtıcılığını, ayrımcılığı veya düşmanlığı engellemeye yönelik bütün kısıtlamalar aşağıdakilerle uyumlu olmalıdır:

- a) Kışkırtma içeren aktivizmi yasaklamaya yönelik nedenlerin tümü uluslararası insan hakları hukukunca tanınmış nedenler olmalıdır.
- b) Protestocuların, başkalarını ayrımcılık, düşmanlık ve şiddet suçlarını işlemeye çağırıyor olmaları, yapılan kışkırtmanın ciddi ve belirgin bir unsuru olarak görülmelidir.
- c) Şiddet, ayrımcılık veya düşmanlık propagandası yapmakla ilgili mevzuat Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi Madde 20 (2)'ye açıkça açıkça atıfta bulunmalı ve muğlak bir dil kullanılarak hazırlanmamalıdır.
- d) Kışkırtma ile ilgili yasaklar 4. ilke'de adı geçen hukukilik, orantılılık ve zaruret testiyle uyumlu olmalıdır.
- e) Ceza hukukundan doğacak yaptırımlar yalnızca en ileri derecede işlenen kışkırtma suçları için uygulanmalı ve yalnızca istenilen korumayı sağlayacak başka bir sonuç alınamayacağı durumlarda, sadece bu tür bir yaptırımın en doğru adım olduğu bariz olan durumlarda son çare olarak kullanılmalıdır.

5. ilke: Olağanüstü hal

1. Devletler ancak ulusun hayatını tehlikeye atabilecek acil toplumsal durumlarda uluslararası insan haklarıyla ilgili yükümlülüklerinde azaltma yapan tedbirler alabilir. Bu gibi tedbirler, hem uluslararası hem de ulusal yasalarla uyum içinde ilan edilmelidir. Bu nedenle devletler, protestoların neredeyse hiç bir zaman olağanüstü hal koşullarına yol açacak koşulları yaratmadığının da bilincinde olarak, protestoları kısıtlama amaçlı olarak olağanüstü hal ilan etmeye başvurmamalıdır.

2. Olağanüstü hal durumunda protesto hakkına getirilen herhangi bir kısıtlama istisnai ve geçici olmalı ve yalnızca durumun ortaya koyduğu zarurete bağlı olarak, devletin uluslararası hukuktan doğan diğer yükümlülükleriyle karşıtlık teşkil etmediği sürece uygulanmalıdır. Doğal afet veya silahlı çatışma durumları gibi koşulların olağanüstü hal uygulamalarına olanak verdiği durumlarda bile protesto hakkını sınırlama olasılığının yalnızca 4. ilke ile açıklanmalarla uyum içerisinde değerlendirilmesi genelde yeterli olmalıdır. Bunun dışında hiçbir kısıtlama durumunun aciliyeti ile gerekçelendirilmemelidir.

6 ilke: Protesto hakkına yasal koruma

1. Devletler protesto hakkını yasalarla koruma altına almalıdır. Bunun için aşağıdaki adımları atmalıdır:
 - a) ilgili tüm uluslararası ve bölgesel insan hakları anlaşmalarını ya kendi mevzuatları içerisine dahil ederek ya da başka bir şekilde onaylamalı ve yürürlüğe sokmalı.
 - b) Protesto hakkının korunması için uluslararası standartlar ve en iyi uygulamalarla tamamen uyumlu yasal, hukuki ve siyasi çerçeveler oluşturmalı; sivil toplumun ve diğer paydaşların her aşamada tam ve etkin katılımı ile bunların geliştirilmesini sağlamalı.
 - c) Protesto hakkının ihlalini önlemek amacıyla yeterli güvenlik önlemleri almalı ve bir kısıtlama halinde, kısıtlamanın geçerliliğini çabuk ve etkin şekilde soruşturacak bağımsız mahkeme, hakem heyeti veya başka bir yargı organı oluşturmalı.
 - d) Protesto hakkının ihlal edilmesine karşı her türlü tedbiri almalıdır. Bu tedbirler ceza ve adli yargı süreçleriyle ihlallerin hukuk önüne taşınabilmesini, hem de düzenleyici kuruluşlar, uluslararası insan hakları kuruluşları ve kamu denetçileri gibi yargının dışında kalan ve ihlalleri önleyici çareleri de içermelidir.

II. Bölüm: Protesto hakkına saygı duyma yükümlülüğü

7. ilke: Protesto etme özgürlüğü

1. Dördüncü ilkede ortaya konulduğu gibi hiç bir nedenle ayrımcılık yapılmaksızın tüm bireylerin protestolara katılma özgürlüğü vardır. Resmi makamlar tarafından protesto hakkı ile ilgili verilen kararların ayrımcı bir sonucu olamaz ve bu kararlar doğrudan ya da dolaylı olarak ayrımcılık içeremez.

2. Çocukların protesto hakkını yetişkinlerle eşit şekilde kullanabilmesi lehine bir görüş hakim olmalıdır. Devletler, çocukların ya da genç insanların protesto hakkını kısıtlayacak şekilde katılım için asgari yaş limitleri getirme ya da ebeveyn izni gerektirme gibi uygulamalardan vazgeçmelidir. Bu tür genel kısıtlamalar çocukların ve olasılıkla ebeveynlerinin veya vasilerinin haklarını orantısız olarak kısıtlamaktadır. Bunun yerine, devletler çocukların her yaşta gelişen yetenekleri olduğu gerçeğini tanımalı ve bir çocuğun kendi haklarını kullanma konusunda gittikçe artan yeterliliğini kabul etmelidir.

2. Protesto hakkını kullanma konusunda olumlu bir yaklaşım olmalıdır. Devletler toplantı ve gösteri için izin ya da lisans alınmasını gerektiren tüm yasa, yönetmelik ve uygulamaları kaldırmalıdır. Protestolarda yapılacak eylemlerle ilgili önceden bilgi verme seçeneği isteğe bağlı olmalıdır.

3. Devletlerin yapılacak protesto ile ilgili önceden bildirimde bulunma ile ilgili kuralları kamuya ait alanların kullanımını düzenlemek amacıyla kullandığını varsayarak, herhangi bir önceden bildirim istenmesi durumunda ise aşağıdaki koşullara uygun davranılması için gerekli adımlar atılmalıdır:

a) Herhangi bir gösteri ve toplantı için önceden haber verilmesini gerektiren bir uygulamanın amacı, Devletin protestoları kolaylaştırmak için gerekli ayarlamaları yapabilmesini sağlamak olmalıdır.

b) Düzenleyicilerden yalnızca protesto planlarını bildirmesi beklenmeli ve düzenleyiciler etkinliklerini düzenlemek için asla bir izin almak zorunda bırakılmamalıdır.

c) Bildirim yapılması için geçerli süre protestonun gerçekleşmesinden önceki 48 saatten fazla olamaz.

d) Bildirim gerektiren kurallarda ani olarak gerçekleşen ve daha önceden bildirim yapılamayacağı aşikar olan protestolar için istisnalar olmalıdır. Devlet kurumları, barışçıl odlukları sürece kendiliğinden gelişen protestoları korumalı ve kolaylaştırmalıdır.

e) Protestolar hakkında önceden bildirim yapılmasını gerektiren yönetmelikler aşağıdakileri açıkça belirtmelidir:

i. Bildirimlerin hangi kurum veya kuruluşa yapılacağı.

ii. Toplantı ya da gösteri bildirimlerinin her türlü şekilde yapılabileceği yönetmeliklerde belirtilmelidir. Bildirimlerin içeriği yalnızca protestonun yeri, zamanı ve şeklinden oluşmalı, protestonun amacı ya da içeriği hakkında bilgi vermeyi gerektirmemelidir.

iii. Bildirimin yapıldığı kurum veya kuruluşun cevap vermesi için belirli ve makul bir yasal süre. Yasal süre içinde cevap verilmemesi halinde organizatörler belirledikleri koşullarda gösteri veya toplantılarını düzenleyebileceklerini varsayabilmelidir.

iv. Aynı anda gerçekleşecek birden fazla toplantı durumunda, her bir toplantı için alan kullanımı mümkün olduğunca iyi bir şekilde ayarlanmalıdır. Bu mümkün olamıyorsa, başvuruyu ilk yapanın öncelikli olarak alanı kullanma hakkı olduğu ilkesiyle hareket edilmelidir.

v. Resmi makamların bir alanda gerçekleştirilen etkinliğe karşıt olarak kendiliğinden gelişen protestolar da dahil olmak üzere birden fazla protestonun düzenlenmesini kolaylaştırmak için izleyebileceği işlemler.

vi. Yapılan bildirimlerle ilgili verilen kararları kamuya açık bir şekilde yayınlamak kamusal alanlarda gerçekleşen etkinlikler hakkında bilgiye halkın erişiminin garanti altına alınması.

8. ilke: Protesto yerini seçme özgürlüğü

1. Herkesin düzenleyeceği protestonun gerçekleşeceği mekanı seçme hakkı vardır. Yer seçimi, protesto ile ifade edilmek istenen amacın ayrılmaz bir parçası olarak görülmelidir. Devletler, protestoların kamusal alanın meşru bir kullanımı olarak görüldüğünü garanti altına almalı; diğer kullanım şekillerine nazaran daha olumsuz bir gözle görmemelidir. Bu yüzden devletler:

a) Özel mülk olan ancak işlevsel olarak kamusal alan sayılabilecek (örneğin halka açık olan ve kamusal amaçlarla kullanılan) yerler de dahil olmak üzere bütün kamusal alanlarda protestolara izin vermelidir. Bir özel mülkün işlevsel olarak kamusal olup olmadığına karar vermek için mekanın doğası, coğrafi konumu ve günlük kullanımı resmi makamlar tarafından gözünde bulundurulmalıdır.

b) Protestoların hedef kitlenin görüp duyabileceği mekanlarda gerçekleşmesi güvence altına alınmalıdır.

c) Karşıt protestolarda iki tarafın mümkün olduğu kadar birbirini görüp duyabileceği mesafede olmasını kolaylaştırmalı ve bu yönde yeterli kaynak kullanmalıdır. Devletler ,karşıt görüşlü gruplar arasındaki anlaşmazlık ya da gerginlik yüzünden ortaya çıkabilecek olası asayiş problemlerinin protesto hakkını kısıtlamayı haklı göstermek için kullanılmamasını sağlamalıdır.

d) İnternette gerçekleşen protestolara herhangi bir kısıtlama getirilmemelidir. Bu anlamda internet rutin olarak kamusal amaçlarla kullanılan yarı kamusal bir alan olarak görülmelidir.

9. ilke: Protestoların biçim ve yöntemini seçme özgürlüğü

1. Herkes düzenleyeceği bir protestonun biçimini, yöntemini ve ne kadar süreceğini seçme özgürlüğüne sahip olmalıdır.

2. Şiddet içermeyen doğrudan eylemler meşru bir protesto yöntemi olarak kabul edilmelidir.

3. Devletler aşağıdaki uygulamalardan kaçınmalıdır:

a) Belli alanlarda düzenlenen protestolara süre kısıtlamaları getirmek. Süreye getirilen her kısıtlamak

4. İlkede ortaya konan ölçütler doğrultusunda yapılan bir değerlendirmenin sonucu konmalıdır.

b) Protestoda kullanılacak geçici yapıların inşası ve verilmek istenen mesajların yüksek sesle duyurulmasını sağlayacak araçlar ve özellikle görsel ve ses donanımına genel yasaklar getirmek. Bu tür kısıtlamalar olacaksa gerekçelendirilebilmeli ve orantılı olmalı, uluslararası insan hakları hukuku altında kabul gören temellere dayanmalı ve 4. ilkede belirtilmiş esaslar çerçevesinde anlaşılabilirliklidir.

c) Protestolara katılan bireylerin fiziksel olarak nasıl göründüklerini gizlemesine engel olmak. İnternet üzerinde ya da fiziksel bir mekanda düzenlenen protestolar sırasında isimsiz olma hakkına getirilen herhangi bir kısıtlama, ciddi bir suç şüphesi temelinde 4. ilkede belirtilen ölçütlere uygun olarak açıklanabilir olmalıdır. Buna ek olarak bu tür kısıtlamaların getirilmesinde yer alan tüm süreçler ciddi bir denetimden geçmelidir.

4. Herkesin protesto sırasında dijital teknolojileri kullanma hakkı olmalıdır. Devletler, dijital teknolojilere erişimi desteklemeli ve kolaylaştırmalı ve protesto sırasında kullanımlarını yasaklamamalıdır. Özellikle:

a) İnternet erişimini kesmek ya da mobil telefon trafiğine engel olmak gibi “düğme kapatma yöntemleri”, belirli bir coğrafi bölge ya da teknolojiyi hedef alan bağlantı kesme yöntemleri protestolara karşılık olarak asla uygulanmamalıdır. Bu tür müdahaleler her zaman ifade özgürlüğü üzerinde orantısız sınırlamalara sebep olmakta ve (protesto hakkı dışında kalan diğer insan haklarının korunmasıyla ilgili ihlaller de dahil) protestoları aşan sonuçlar doğurmaktadır.

b) İnternet, sosyal medya ve cep telefonları da dahil olmak üzere dijital teknolojilerin kullanımına getirilecek herhangi bir kısıtlama 4. ilkede ortaya konan ölçütlerle uyumlu olmalı ve kısıtlama kararına giden yolda işleyen süreçlerin çok ciddi denetimi sonucu gerçekleşmelidir.

10. ilke Protestoların amacını ya da vurguladığı sorunu seçme özgürlüğü

1. Herkesin düzenlediği protestonun içeriğini ve nedenini seçme hakkı vardır. Devletler özellikle aşağıdaki noktaları garanti altına almalıdır:

a) Protestolara getirilen herhangi bir kısıtlama 4. ilkede ortaya konulan ölçütlerle uyumlu olmalı ve sıkı denetlenen ve hatalı kararlara karşı önlemler barındıran süreçler sonucu getirilmelidir.

b) Protesto hakkı resmi makamların planlanan bir protesto hakkındaki görüşlerine bağlı olarak engellenemez.

c) Hükümetin, devlet görevlilerinin ya da kamu kurum ve kuruluşlarının eleştiriliyor olması asla protesto hakkını kısıtlamak için yeterli bir neden değildir.

d) Protesto hakkı, protestocunun yaygınlaştırmak istediği fikirler ya da iddialara karşı olan kişileri rahatsız veya rencide edebilecek davranış veya ifadeleri içerebilir veya üçüncü tarafların faaliyetlerini geçici olarak engelleyen, sınırlayan ya da zorlaştıran davranışlar içerebilir.

2. Dördüncü ilkenin 3. paragrafında ortaya konulduğu şekliyle kışkırtmaya karşı yasaklamalarla ilgili kısıtlamalara istinaden devletler aşağıdaki noktaları güvence altına almalıdır:

a) Provokasyon içermeyen protestolar aşağıdakileri kapsar, ancak yalnızca aşağıdakilerle sınırlı değildir:

- i. Hükümet politikalarının ya da hükümetin şiddet içermeyen yollarla değişmesini savunan protestolar
- ii. Ulusa, devlete ya da bunları simgeleyen sembollere; hükümete, hükümet kurumlarına ya da resmi görevlilere veya yabancı bir ulusa, devlete ve bunları simgeleyen sembollere; yabancı bir hükümete, bu hükümetin kurumlarına ve resmi görevlilerine veya fikirlere yönelik eleştiri ya da hakaret içeren protestolar
- iii. Dinlere ya da dini doktrinlere yönelik eleştiri içeren veya aykırı dini görüşler ifade eden ya da rencide edici olarak algılanan fikirler ifade eden protestolar
- iv. Tarihsel olarak belli gruplara karşı ayrımcılıkla ilişkilendirilen işaret, üniforma, amblem gibi göstergelerin veya müzik parçası, şarkı gibi eserlerin şiddet çağrısı yapılmadan yalnızca sergilendiği protestolar

b) Bireysel protestoculara karşı başlatılacak kışkırtma davaları tek biçimli bir kışkırtma testinin altında değerlendirilmelidir. Aşağıdaki tüm unsurların gözden geçirilmesi gerekir:

- i. Problemler ifadenin ait olduğu genel toplumsal bağlam
- ii. Kişinin ayrımcılık, düşmanlık ya da şiddete yol açma isteğinin ispatlanması
- iii. Bireyin konumu ve rolü, özellikle de bir otorite pozisyonunda olup olmadığı ve protesto sırasında eğer varsa bu tür görevlerini yerine getirip getirmediği
- iv. Söz konusu ifadenin içeriği, formu, konusu ve tarzı
- v. Söz konusu ifadenin kapsamı
- vi. Söz konusu ifade dolayısıyla ayrımcılık, düşmanlık ya da şiddet gibi bir sonucun çıkma ihtimali.

Protesto Hakkı: Protestolar sırasında insan haklarının korunması için ilkeler
Mayıs 2015, uzmanlara danışmada kullanılmak için hazırlanmış taslak metin

III. Bölüm: Protesto hakkını koruma yükümlülüğü

11. ilke: Protestoları kolaylaştırmak için devlete düşen görevler

1. Devletlerin, bireylerin protesto etme hakkını güvence altına almak için pozitif bir yükümlülüğü vardır. Özellikle aşağıdakileri yapmaları gerekir:

a) İnsan haklarını korumaya yönelik kuralların, münferit, sınırlı sayıda veya geniş çaplı şiddet eylemleri olduğunda veya koşulların protesto hakkına belirli ve geçici kısıtlamalar getirilmesini gerektirdiği zamanlarda dahi, tüm protestolarda uygulanacağını güçlü bir şekilde teyit edilmesi.

b) Kişilerin fiziksel şiddet veya insan haklarının ihlal edilmesinden endişe duymadan protestolara katılmaları için makul ve uygun önlemler alırken, aynı zamanda belirli bir protestodan etkilenen kişilerin güvenliğini tehdit eden riskleri en aza indirmek. Devletler, bazen yürürlükte olan yasaları ihlal edecek koşullarda oluşan bir protestoda, kolluk gücünün hemen kullanılması gerektiğini unutmamalıdır. Müdahale etmemek bu gibi durumlarda en iyi yaklaşım olabilir.

c) Protestocuları ve diğer kişileri protestoyu dağıtmak ya da engellemek isteyen kişilerden gelebilecek her türlü tehdit ve şiddetten aktif bir biçimde korumak.

d) Belli protestolar süresinde kadınlar, çocuklar, azınlık grupları, engelliler de dahil olmak üzere risk altında olan grupların korunduğunu güvence altına almak. Ancak bu yönde alınacak eylemler azınlık ve risk grupları hakkında var olan klişe önyargıları doğrulamak, ayrımcı normları, değer ve davranışları devam ettirmek ve bu grupların protesto hakkını kullanma yeteneklerini kısıtlamak şeklinde olmamalıdır. Aşağıda sıralananlar bu tür gruplarla ilgili olarak alınabilecek önlemlerden bazılarını içerir:

i. Risk altındaki gruplara yönelik ayrımcılıkla baş etmek için bütünsel yaklaşımlar sergilenmelidir. Ayrımcılığın kaynağına gidilmeli ve uygulanabilecek yasalarda ve süreçlerde baştan aşağı reforma gidilmelidir.

ii. Ayrımcılık ve şiddetten muzdarip tüm bireylere yasal destek de dahil olmak üzere failleri hukuk önüne çıkarma olanağı ve mağdurlara koruma yöntemleri sağlanmalıdır.

iii. Devlet görevlerinin, risk altındaki gruplara mensup protestoculara karşı taciz ve şiddet eylemleri kamuoyu önünde kınanmalı ve bu grupların protesto hakkının korunması ve bu hakka saygı duyulması yönünde açıkça taahhütte bulunulmalı.

iv. Tüm resmi görevlilerin ve güvenlik güçleri mensuplarının ayrımcılık karşıtı eğitimden geçirilmesi. Bu eğitimler için yeterli kaynak ayrılmalı ve programlar ciddiyetle uygulanmalı ve takip edilmeli.

12. ilke: Protestolarda polis müdahalesine insan hakları tabanlı bir yaklaşım için devlete düşen görev

1. Devletler, tüm yasalarında ve kolluk güçleriyle ilgili yönetmeliklerinde polisin görevleri ile ilgili olarak net ve operasyon odaklı kuralları detaylı olarak ele almalı ve bunların kamuya açık olduğunu garanti etmelidir. Protestolarda polis varlığı yasallık, gereklilik, orantılı güç kullanımı ve ayrımcılık yapılmaması gibi insan hakları ilkelerinin rehberliğinde gerçekleşmeli ve uluslararası insan hakları ilkeleriyle (özellikle de *Birleşmiş Milletler Kolluk Güçleri Görevlileri Tarafından Kuvvet ve Ateşli Silah Kullanılması Hakkında Temel İlkeleri* ile *BM Kolluk Kuvvetleri Memurları İçin Davranış İlkeleri* kararlarıyla) uyumlu olmalıdır. Kolluk görevlileri özellikle aşağıda belirtilenleri yerine getirmelidir:

a) Başat görevlerinin protestoları kolaylaştırmak ve düzenlenmelerini mümkün kılmak olduğu konusunda net olmalıdırlar. Bu nokta her türlü eğitim, planlama, uygulama ve polis operasyonlarının değerlendirmesinde vurgulanmalıdır.

b) Protestolarda polis denetimi sırasında ihtiyatlı ve orantılı güç kullanma konusunda yeterli eğitim verilmeli ve gerekli kaynak ayrılmalıdır. Eğitim programlarına insan hakları standartları da dahil edilmeli ve hangi koşullarda ne tür kısıtlamalar getirilebileceği, polisin yetkisinin sınırları, kalabalıkların davranışlarını anlama yöntemleri ve çatışmaları düşürmek ve en aza indirmek için gerekli olan müzakere ve arabuluculuk gibi yöntem ve beceriler öğretilmelidir.

c) Kolluk görevlileri, karşılıklı anlaşmayı sağlayarak gerilimi düşürmek, olası riskleri değerlendirmek, ve protestoyu kolaylaştırmak için en iyi yöntemde anlaşmak üzere protestonun organizatörleriyle mümkün olduğunca iletişim kurmayı ya da var olan iletişimi geliştirmeyi denemeli. Aynı zamanda gönüllü bir biçimde ortaya çıkmış olan sorunları değerlendirmek için protestodan sonra karşı taraftan bilgi almalıdır.

d) Kolluk güçlerinde net bir komut zinciri ve iyi tanımlanmış operasyon sorumlulukları belirlenmelidir. Bunun yanı sıra protestoların öncesinde, sırasında ve sonrasında kolluk gücü içerisinde açıkça tanımlanmış temas noktaları oluşturmalıdır.

e) Devletler, protestolarda polis varlığı üzerinde dengeli bir bakış açısı sunabilmek ve protestocuların ve kamuoyunun doğru bilgiyle karar verebilmesini sağlamak için protesto öncesinde, sırasında ve sonrasında halk ve medya ile iletişim kurmak veya var olan iletişimin geliştirilmesini sağlamalıdır.

f) Günlük olarak kullanılan polis kıyafetleri ve araçları kullanılmalıdır. Çevik kuvvet ya da özel kuvvet kıyafet ve donanımı istisnai bir önlem olmalı ve kapsamlı bir risk değerlendirmesi sonrasında eğer çok gerekli olduğu anlaşılırsa kullanılmalı. Bu karar verilirken görevlilerin bu tür donanımı kullanmalarının çatışmanın tırmandırılmaması hedefinin aleyhinde olacağı da göz önünde bulundurulmalıdır.

g) Her zaman net olarak görünen kask rakamları ya da başka bireysel kimlik işaretleri kullanılmalı ve protestolar sırasında bunların okunmasının engellenmemesi sağlanmalı. Güvenlik güçleri mensuplarının bu kurala uymamaları durumunda hızlı bir şekilde gereği yapılmalıdır. Sivil giyimli polislerden herhangi bir polislik eylemi gerçekleştirmeden önce kendilerini tanıtmaları istenmelidir.

2. Katılımcıların dağıtılması, gereklilik ve orantılı davranma ilkelerine uygun olarak, en son çare olarak verilecek bir karar olmalıdır ve yalnızca her an gerçekleşebilecek bir şiddet eylemi olasılığı protesto hakkının önüne geçtiği durumlarda ve yetkili merci tarafından verilmelidir.

a) Protestoların dağıtılması asla protestoyu önceden bildirme ile ilgili kurallara uyulmaması ya da protesto öncesi getirilmiş ve meşru olmayan başka kısıtlamalar yüzünden emredilmemelidir.

b) Protestoya katılan kişiler arasında münferit ve sınırlı olarak yaşanan şiddet eylemleri bir protestonun dağıtılmasını haklı göstermez.

c) Kolluk kuvvetleri dağılma emrini protestocuların anlamasını ve uymasını sağlayacak şekilde açıkça duyurmalıdır. Güç kullanımına başvurulmadan önce katılımcılara dağılmak için yeterli süre verilmelidir.

3. Bazı kişilerin özgürlüklerini geçici olarak alıkoyma gibi kalabalık yönetimi stratejileri istisnai olarak ve yalnızca tutulan bireylerin şiddete veya çok ciddi rahatsızlığa sebebiyet verme olasılığına dair makul şüphe varsa uygulanmalıdır. Bu tür stratejiler, protestocuları teker teker ya da toplu olarak gözaltına almak için değil, son derece kısıtlı bir şekilde geçici bir kalabalık yönetme stratejisi olarak diğer yöntemler sonuç vermediğinde ve mutlaka gerekli olduğu müddetçe kullanılmalıdır. Gözaltına alma gibi yöntemler uygulanacaksa, polis aşağıdaki noktalar konusunda güvence vermelidir:

a) Protesto katılımcılarının ve kamuoyunun bir alıkoyma veya gözaltının hangi sebeple gerçekleştiği, ne kadar süreceği ve nasıl sona erdirilebileceği konusunda bilgiye protestocuların ve kamuoyunun kolaylıkla erişebilmesini sağlamak

b) Protesto öncesi yapılan planlama sırasında temel ihtiyaçlarla ilgili tesislere ve olanaklara yönlendirme yapan anlaşılır tabelalandırma yerleştirmek

c) İlk yardım ve diğer destek ve bakım hizmetleri de dahil acil durum hizmetlerine vakit kaybetmeden erişme imkanı

d) Polisin izlediği strateji sonucunda alanda mahsur kalmış olan şiddete başvurmayan protestocular veya protestoya dahil olmayan ancak orada bulunan diğer kişiler ve zarar görmeye daha açık kişiler uzaklaşabilmelidir.

13. ilke: Devletin güç kullanımı ile ilgili görevleri

1. Devletler, hem mevzuatlarında hem uygulamada, yalnızca şiddet içeren protestolara karşı ve yalnızca gerçekten zaruri olduğu hallerde ve şiddet tehdidiyle orantılı olarak güç kullanımına başvuracaklarını güvence altına alır. Güç kullanımı, ancak daha fazla şiddetin oluşmaması ve gerilimin düşürülmesi için gerekli tüm diğer yöntemler denendikten sonra söz konusu olur.

2. Ölümcül ya da daha az ölümcül silahların kullanım kararı alandaki en yüksek rütbeli görevli tarafından alınmalı ve sadece yürürlükteki yönetmelik, gözetim ve denetim kurallarına göre tam olarak eğitilmiş kolluk kuvveti görevlilerince uygulanmalıdır. Ölümcül ya da daha az ölümcül silah kullanılmadan önce kolluk görevlileri bu silahları kullanma niyetlerini açıkça belirtmeli, ve protestocuların uyarıyla ilgili olarak hareket edebilmeleri için (kolluk görevlileri ya da diğer kişiler için ölüm ya da ciddi bir zarar riski oluşmadığı, ya da ortamdaki koşullara göre açık bir şekilde uygunsuz ya da anlamsız olduğu durumlar dışında) yeterince zaman vermelidir.

3. Daha az ölümcül silahların kullanımının kaçınılmaz olduğu durumlarda, kolluk görevlileri kişilere ciddi fiziksel zarar vermekten kaçınmalı ve verecekleri zararı en az indirmelidir. Özellikle:

a) Baş, boyun ve boğaz, omurga bölgesi, sırtın alt tarafı, karın boşluğu, dizler, bilekler ve hayati olan diğer bölgelere copla vurulması yasaklanmalıdır.

b) Daha az ölümcül silahlar baş, göğüs veya karın bölgesine zarar verme riski oluşturacak şekilde kullanılmamalı ve protestocuların vücut yüzeyinde hasara yol açacak ya da gereksiz başka yaralanmalara sebep olacak bir güçle ateşlenmemelidir.

c) Tahriş edici kimyasal maddeler ya da diğer kimyasal kontrol unsurları kullanırken, kimyasal maddelerden arındırma süreçleri oluşturulmalıdır.

d) Kullanılan gazların, protestocuların (ve dolaylı olarak bölgedeki diğer kişilerin) büyük acı hissetmesine sebep olma amacıyla kimyasal yapısını değiştirmek yasaklanmalıdır.

4. Kolluk kuvvetleri protestoculara karşı veya protestoyu dağıtmak amacıyla ateşli silahlar da dahil olmak üzere ölümcül güç kullanamaz. Bu tür önlemler yalnızca meşru müdafaa çerçevesinde ya da civardaki diğer kişilerin ölüm veya ciddi yaralanma olasılığını engellemek için kaçınılmaz olduklarında, ya da bu tür hayati bir tehlike yaratan bir kişinin tutuklanmaya karşı koyması söz konusu olduğunda ve yalnızca daha az zararlı yöntemlerin bu amaçları elde etmede yetersiz kaldığı durumlarda kullanılır.

5. Kolluk görevlileri bu tür bir müdahale sonrasında yaralanan ya da zarar gören herkesin mümkün olan en kısa sürede tıbbi destek ve yardım almasını güvence altına almalı ve olayı üstlerine vakit kaybetmeden bildirmelidir. Bu tür bildiri alan üst düzey görevlilerse, yetkilerini kullanabilecek bağımsız idari veya yargı makamları tarafından gerçekleştirilen adil bir incelemenin gerçekleşmesini güvence altına almalıdır.

6. Devletler güç kullanımını denetlemek için bir sistem oluşturmalı ve bu sistem kolluk görevlilerinin herhangi bir güç kullanımını üstlerine bildirmesini de içermelidir. Güç kullanımı hakkında belgelendirilmiş bilgi kamuya açık olmalıdır.

7. Komutaları altındaki güvenlik gücü mensuplarının hukuksuz bir şekilde güç kullandığını bilen ya da bilmesi gereken üst düzey görevliler, aşırı güç kullanımını engellemek, bastırmak ya da gerekli mercilere bildirmek konusunda bir adım atmamışlarsa, meydana gelen tüm ihlallerden sorumlu kabul edilmelidir.

14. ilke: Devletin protestocular üzerinde gözetim ile ilgili görevleri

1. Göstericiler veya protesto düzenleyiciler üzerinde hem fiziksel alanda hem de dijital ortamda hiçbir ayırım gözetmeksizin ve belli bir hedef belirlemeden yapılan her türlü gözetim yasaklanmalıdır.

2. Kolluk kuvvetleri yalnızca ciddi bir suç oluşturan bir eylemde bulduklarına ya da bulunmayı planladıklarına dair makul şüphe olduğu durumlarda belirli protestocuları ya da protesto düzenleyicilerini izleyebilirler.

3. Gözetim koşulları, 4. ilkede ortaya konulan ölçütlerle uyumlu olmalı ve her gözetim tekniği kısıtlı bir süre boyunca ve mahkeme onayıyla ve açıkça tanımlanmış belli bir amaca uygun olarak gerçekleştirmelidir. Gözetimin devam etmesinin gerekip gerekmediği sürekli olarak gözden geçirilmeli ve gereklilik halinin ortadan kalktığı durumlarda gözetime hemen son verilmelidir. Devletler bu tür gözetime başlamadan önce mahkemeler ve diğer bağımsız yargı makamlarınca en azından aşağıdaki noktaları kesin olarak ortaya koyması gerekir:

a) Ciddi bir suç olasılığı ya da meşru bir amaca karşı belli bir tehdit olduğu ya da oluşabileceği yönünde ciddi şüphe bulunmaktadır.

b) Gözetim sonucunda ulaşılmaması beklenen bilgi sonucu ciddi bir suç, ya da meşru bir amaca karşı belli bir tehdide dair ilgili ve önemli kanıt elde edileceği büyük bir olasılıktır.

c) Özel hayatı daha az ihlal eden diğer önlemler denenmiştir, ya da sonuç vermeyecektir.

d) Gözetim sonucu erişilen bilgi söz konusu ciddi suça ya da meşru amaca yönelik tehditle ilgili ve soruşturma için kritik önemde olan bilgiyle sınırlı kalacaktır.

e) Gözetim sırasında fazladan toplanan bilgi depolanmayacak; bunun yerine derhal yok edilecek veya alındığı kaynağa geri verilecektir.

f) Gözetim sırasında erişilen bilgiye yalnızca yasal olarak yetkilendirilmiş mercinin erişimine izin verilecek ve toplanılan bilgi yalnızca yetkilendirmenin yapıldığı amaç ve süre kapsamında kullanılacaktır.

4. Gözetime maruz kalan protestocu ve düzenleyiciler, haklarında verilen gözetim kararıyla ilgili olarak karara karşı çıkma, başka çözüm yolları aramak için zaman bulabilecek şekilde ve detaylı olarak bilgilendirmeli ve yetkilendirmeye dayanak oluşturan belgelere erişebilmelidir. Gözetim hakkında bilgilendirme yapılmasında gecikme yalnızca aşağıdaki durumlarda haklı görülebilir:

a) Bilgilendirme yapmak gözetimin amacını ciddi olarak tehlikeye atıyorsa veya insan hayatını tehlikeye atan bir durum söz konusuysa.

b) Bilgilendirmeyi erteleme konusunda bağımsız ve tarafsız bir mahkeme ya da başka bir bağımsız yargı merci tarafından uygun görülmüşse.

c) Gözetimden etkilenen bireyler bağımsız ve tarafsız bir mahkeme ya da başka bir bağımsız yargı kurumu tarafından uygun görüldüğü şekilde riskin ortadan kalktığı anda bilgilendirildiği sürece.

5. Bilgilendirme zorunluluğu devlete ait olmakla birlikte iletişim hizmeti sağlayıcıları bireylere gönüllü olarak ya da kişinin isteğine bağlı olarak iletişimde devam eden gözetimle ilgili bilgilendirme yapmada özgür olmalıdır.

6. Protestocular veya düzenleyiciler hakkında toplanmış olan ve kişinin kimliğini açığa çıkaran veriler, devam eden bir soruşturma ya da kovuşturmanın sağlığı için elzem olmadığı sürece, saklanmamalı ve paylaşılmamalıdır.

7. Polisin, bazı soruşturmaların detaylarını gizli tutması meşru bir uygulama olsa da, genel gözetim politikaları hakkında verilen kararlar kamuoyunda açıkça tartışılmalıdır. Protestolar sırasında gözetim teknolojilerinin kullanımı ile ilgili belirlenen politika ve prosedürler açık, yazılı ve kamuya açık olmalıdır.

8. Kamuya açık alanlarda çeşitli ortam ve faaliyetleri gözlemek için güvenlik güçleri tarafından Kapalı Devre Televizyon kayıtları, insansız Hava Araçları (İHA) ve benzeri teknolojilerin kullanımıyla gerçekleştirilen kayıt ve görüntü toplama işlemleri, protesto hakkını ihlal edebileceğinden, devletler aşağıdaki noktaları güvence altına almalıdır:

a) Bu tür yöntemlerin kullanımı katı kurallara bağlı olmalıdır.

b) Adı geçen teknolojileri kullanan kurumlar gözetim yapıldığı konusunda kamuya açıkça bilgi veren duyuruların görünür şekilde yerleştirilmesini garantiye almalıdır.

c) Bu tür teknolojiler aracılığıyla yapılmış kayıtlarda kimliği belirlenebilen kişilerin görüntüleri, resimlerin bir suç eylemine kanıt oluşturduğu ya da devam eden bir soruşturma veya davayla ilgili olmaları dışındaki durumlarda saklanmamalı ya da paylaşılmamalıdır.

d) Bu tür teknolojilerin kullanımı ve haklarındaki politikaların belirlenmesiyle ilgili kararlar demokratik olarak ve kamuya açık bilgi temelinde oluşturulmalıdır.

e) Bu tür teknolojilere yatırım yapılacaksa, maliyet ve getirilerin sistemli bir incelemesinden sonra yapılmalıdır. Bu tür bir teknoloji kullanılıyorsa, kullanımını izlemek için bağımsız denetimler uygulanmalıdır.

15. ilke: Devletin, protestocuların durdurulması, aranması veya alıkonulmasıyla ilgili görevleri

1. Kanunda belirtilmiş nedenler ve prosedürler dışında ve kişinin bir suç işlediğine dair makul şüphe oluşmadan, ya da bir suçun işlenilmesini engelleme veya suç sonrası kişinin kaçmasına engel olma durumları dışında, hiç kimse keyfi olarak özgürlükten mahrum bırakılamaz. Protestolar bağlamında:

- a) Toplu olarak durdurma ve aramalar yapılmamadır. Gerçekleştirilecek herhangi bir durdurma ve arama (buna elektronik cihazlar üzerinde yapılan aramalar da dahildir), gözaltı veya tutuklama belli bir bireye yönelik olmalı ve bulgulara dayandırılmalıdır.
- b) Gerçekleştirilen tüm gözaltı ve tutuklama eylemleri ve takip eden davalar, yerel ve uluslararası hukukun, ayrımcılık yapılmaması ilkesi de dahil olmak üzere, resmi ve maddi kuralları çerçevesinde gerçekleştirilmelidir. Tutuklama, gözaltı ve davalarda keyfilik olmamalı, kanunlar ve uygulama biçimleri uygun, adil ve öngörülebilir olmalı ve yargı aşamalarının her birinde adil savunma hakkı, alınan kararlara itiraz hakkı ve tanıkların çapraz sorgulanması hakkı da dahil olmak üzere tüm hukuk kural ve ilkelerine uygun olmalıdır.
- c) Eğer protestocuların hukuksuz davranışları sonucunda çok sayıda gözaltı yapılması gerekiyorsa, kolluk kuvvetleri aşağıdaki noktaları yerine getirmekle yükümlüdür:
- i. Gözaltına alınan kişiler yalnızca hukuksuz faaliyetler içinde bulunduğu gözlemlenen şahıslar olmalıdır. Hiç kimse yalnızca kamusal bir alanda hukuksuz bir eylemin yakınında bulunduğu için gözaltına alınamaz.
- ii. Çok sayıda gözaltı yapıldığında gözaltına alınan şahısların ulaşımı, nezaret koşulları, taşınması, beslenmesi ve sağlık ve güvenliklerinin sağlanması uluslararası insan hakları standartlarına uygun koşullarda gerçekleştirilmelidir.
- iii. Büyük protestolar için kurulan gözaltı alanlarının acil durumların ne olduğunu ve hangi durumda ne yapılması gerektiğini belirgin yönergelerle açıklayan acil durum yönetme planları olmalıdır. Bu tür bir merkezde görev yapan herkes acil durumlarda izlenecek prosedürler konusunda eğitilmiş olmalı ve hem çalışanların hem de gözaltında bulunan kişilerin güvenliğini sağlayacak tatbikatlar alanda gerçekleştirilmiş olmalıdır.

16. ilke: Protestocuların sorumlulukları ve protestoculara verilecek cezalarla ilgili devletin görevleri

1. Protestoya katılma eylemi asla bir şahsın suç işlediği şüphesi oluşturacak bir sebep olamaz.

Önleyici herhangi bir gözaltı yapılacaksa bu yalnızca suç işlemek için plan yapıldığına dair makul şüphenin olduğu durumlarda gerçekleştirilmelidir.

2. Protestolar sırasında işlenen suçlarla ilgili olarak verilen cezalar ve şahsi suç ve idari sorumluluk uygulamaları 4. ilkede ortaya konulmuş ölçütlere uygun olarak dar kapsamlı bir şekilde ve kanunda öngörülen koşullara göre gerçekleştirilmelidir. Bu tür uygulamalar bağımsız ve tarafsız bir mahkeme

ya da başka bir bağımsız yargı organı tarafından hukuk devleti ilkelerine bağlı olarak verilen kararlar sonucu hayata geçirilmelidir.

3. Cezai sorumluluk her zaman şahsa özel olmalıdır. Protestoyu düzenleyen kişiler ya da katılımcılar, başka şahıslar tarafından gerçekleştirilmiş eylemler temelinde bir yaptırıma maruz bırakılamaz.

4. Düzenleyiciler ve katılımcılar gerekli güvenlik önlemlerinin alınması, polis takibi ve ilk yardım hizmetleri ve protesto sonrası alanı temizleme ile ilgili maliyetler konusunda asla yükümlü ya da sorumlu tutulamaz. Buna ek olarak protestoya katılım için mali sorumluluk sigortası yaptırımları istenemez.

5. Devletler protesto hakkını engellemeye yönelik olarak yıldırıma amaçlı ve bilerek, arka arkaya açılan ve “kamu katılımına karşı stratejik dava” (SLAPP) adı verilen süreçler de dahil olmak üzere protestocuları susturmaya ve protestolar sırasında insan hakları savunucularının işlerini yapmasına engel olacak şekilde hukukun suistimal edilmesi olasılığını azaltmalıdır. Devletler SLAPP olarak tanımlanan bu tür davaları, protesto hakkının meşru kullanımını kısıtlamaya çalışan ve yargı süreçlerini suistimal eden uygulamalar olarak kabul eden yasalar geçirmelidir.

6. Devletler, protestolara karşı alınabilecek yürütmeyi durdurma kararlarının özellikle de özel şirketler tarafından mahkemeden çıkartılabilecek yürütmeyi durdurma niteliğindeki kararların 4. ilkede belirlenen kısıtlamalara tümüyle uyumlu olduğunu garanti etmelidir. Devletler özellikle mevzuatta ve uygulamada aşağıdakileri güvence altına almalıdır:

a) Protestolarla ilgili engelleme başvuruları protestoculara bildirim yapmadan gerçekleştirilemez.

b) Yapılacak bir protesto için verilecek tedbir kararları yalnızca kimliği belirlenmiş kişilere veya gruplara karşı verilebilir.

c) Tedbir kararlarının kapsamı, erişimi ve süresi protesto hakkına anlamlı katkı yapacak şekilde dengeli olmalıdır. Bir protestonun engellenmesinin 4. ilke kapsamında gerekli veya orantılı olup olmadığına karar veren mahkemeler aşağıdaki noktaları göz önünde bulundurmalıdır:

i. Protestonun yapılmasına karşı tedbir kararı verilmemesi halinde başvuranın gerçekten ve geri dönülemez şekilde zarar göreceğine dair gösterilebilir kanıtların varlığı.

ii. Söz konusu olası zarar ve engellenmesi halinde protesto hakkının kısıtlanmasından doğacak zarar arasındaki denge.

iii. Protestoyu durdurma kararı için başvuranın protestonun vereceği zararlarla ilgili iddiaları için sunduğu kanıtın mahkemece kabul görme olasılığının yüksek olması.

iv. Temel hakların kullanımını sürdürmek ve bireylerin protesto haklarını kullanabilme yeteneğinin devamını sağlamada var olan kamu yararı.

d) Düzenlenecek bir protestoyla ilgili yargıdan gelen bir durdurma kararını temyiz etme sürecindeki yasal maliyetlerin protesto düzenlemek isteyenlerin cesaretlerini kırmaya hizmet etmemesi.

e) Zarar gören tarafa tazminat ödenmesi de dahil, olası suistimallere karşı yeterince önlem alınması.

5. Şiddet içermeyen doğrudan eylem şeklinde düzenlenen protestolara getirilecek herhangi bir kısıtlama 4. ilkedeki belirtilen değerlendirme temelinde yapılmalıdır. Özellikle:

a) Devletler, izinsiz bir mekana girmek ya da böyle bir mekanda uzun süreli olarak yaşamak da dahil olmak üzere suç niteliği taşıyan bazı eylemlerin protesto hakkı üzerinde caydırıcı bir etkisi olduğunu göz önünde bulundurmalıdır. Bu tür yasaklar bir protesto kapsamında söz konusu olduğunda yasal veya idari başka çözümler bulunmalıdır.

b) Kanun uygulayıcılar cezai veya idari suçlarla ilgili kuralların katı olarak uygulanmasının orantılı ve yerinde bir kısıtlama yöntemi olup olmadığı konusunda kendi muhakeme yeteneklerini kullanabilmelidir. Eğer istenilen etkiyi yaratacak daha yumuşak kısıtlama yöntemleri ve önlemler bulunabiliyorsa, ceza mahkemeleri şiddet içermeyen doğrudan eylem protestolarında en son çalınacak kapı olmalıdır.

c) Yargı makamları, bu tür eylemlere yaptırım uygularken gerçekleştirilen faaliyetin bir ifade şekli olmasını hafifletici sebep olarak değerlendirmelidir.

d) Protestolara getirilecek kısıtlamaların orantılı ve gerekli olduğu kararı verilirken, kolluk güçleri ve yargı makamları yapılan protestoda kamu yararı olup olmadığına bakmalı ve aşağıdaki noktaları göz önünde bulundurmalıdır:

i. Temel hakların kullanımının gerçekleşmesinin ve bireylerin protesto etme hakkından yararlanabilmesini devam ettirmenin önemi.

ii. İfade biçiminin şiddet içermemesi.

iii. İfade biçiminin günlük hayatta yarattığı zorluk derecesi.

iv. Protesto ile hedeflenen kişi ya da kurumun türü.

v. Gerçekten protestodan doğmuş olan zarar. Ancak verilecek kararda ağırlıklı unsur, zarar olup olmadığı değil, oluşan zararın haddinden fazla olup olmaması olmalı. Haddinden fazla zarar yalnızca mahcup etme, günlük hayatın akışını yavaşlatma veya rahatsızlık vermek gibi sonuçlarda görülmemeli ve protestonun hedeflediği kurumun kendi özellikleri çerçevesinde değerlendirilmelidir.

vi. Dijital teknolojilerin kişilerin kendini ifade etmeleri yönünde kullanımını içeren durumlarda, kolluk kuvvetleri ve yargı makamları, protesto ile hedeflenen kurumun farklı iletişim kanalları sunup sunmadığına, ve protestonun hedeflenen kurumun internette ifade özgürlüğünü ne kadar ihlal ettiğine bakmalıdır.

IV. Bölüm: Protesto hakkını uygulama yükümlülüğü

17. ilke: Hesap verebilme ve şeffaflık

1.Devletler, kamu kurumlarının protestolar hakkında karar verme sürecinin, şeffaf, ulaşılabilir ve bu konudaki uluslararası standartlarla uyumlu olacağını teminat altına almalıdır. Kurumlar özellikle protestocuların herhangi bir düzenleyici karar ve gerekçesi hakkında zamanında bilgilendirildiğini ve karara karşı etkin bir şekilde idari ve/veya hukuki bir zeminde itiraz edebilme şansları olduğunu garanti etmelidir.

2. Devletler, protestolar kapsamında insan hakları ihlalleri karşısında soruşturma, yargılama ve hesap sorma sürecini işleteceklerini teminat altına almalıdır. Soruşturma ve yargılamalar, etkin ve süratli olmalı, bağımsız mahkemeler veya yargı yetkisine sahip organlar tarafından yürütülmeli, bu adli organlar ve failere, azmettiricilere ve ihlalleri görmezden gelenlere suç veya disiplin kovuşturması yapabilecek yetkiye sahip olmalıdır.

3. Devletler, hak ihlallerine karşı protestocuların özellikle ceza ve adli hukuk süreçleri aracılığıyla haklarını arayabilmelerinin yolunu açmalı ve tazminat, telafi, resmi özür, ihlallerin tekrarlanmayacağını garanti ve bunun için önlemler alınmasının yanı sıra insan hakları örgütleri ve/veya kamu denetleyicileri tarafından önerilen diğer telafi edici yaklaşımları dahil ederek ulaşılabilir, etkin ve ücretsiz olarak takip edilebilen yollar sunmalıdır.

4. Devletler mevzuatlarında ve uygulamalarında en azından aşağıda sıralanan maddeleri teminat altına almalıdır:

a) Protestolar sırasında polisiye teknikler ve herhangi bir şekilde güç kullanılması, süratli, bağımsız ve tarafsız denetime; ayrıca gerekiyorsa 2. fıkrada belirtildiği şekliyle kovuşturma ve disiplin cezası ya da cezai yaptırıma tabi olmalıdır:

b) Protestolar sırasında polisiye teknikler veya dijital ve gözetim teknikleri kullanıldıysa, bunlar şeffaf ve kamu tarafından incelenmeye açık olmalıdır. Devletler, olabilecek diğer durumların yanı sıra aşağıda belirtilen durumları incelemek için bağımsız tahkikat imkanları tesis etmelidir:

i. Daha az öldürücü silahların neden olduğu yaralanma iddiaları. Soruşturmalar daha az öldürücü silahların tehlikeleri üzerine çalışan ve çalışmalarını raporlayan ve bu silahların etkin kullanımına yönelik yasal düzenlemeler öneren bağımsız tıp, bilim ve hukuk uzmanlarının raporlarını da içermelidir.

ii. Kamuoyunun bir gözetim teknolojisi kullanılmışsa bunun ne şekilde olduğu ve sıklığı konusunda değerlendirme yapabilmesi için bu tür yöntemlerin kullanım gerekçeleri, gerekliliği ve oransallığı ve amaç dışı olarak kullanılıp kullanılmadığı.

18. ilke: Protestolarla ilgili bilginin serbest akışı

1.Devletler, herkesin protesto öncesinde, sırasında ve sonrasında özgürce bilgi paylaşabilmesi ve edinebilmesi için her tür iletişim ortamında protestolar hakkındaki bilgi akışını serbest bırakmalıdır.

2. Devletler mevzuat ve uygulamalarını en azından aşağıda belirtilen hususları garanti edecek şekilde düzenlemelidir:

a) Bütün resmi makamlar ve kanun uygulayıcılar, protestolarla ilgili karar verme süreci ile protestolardaki polis müdahaleleri hakkında ayrıntılı, doğru ve anlaşılır bilgi sağlayacaktır. Bilgi sağlamakla yükümlü olanlar, bilgi istendiğinde kanunda belirtilmiş olan süre içerisinde istenen bilgiyi temin etmelidir. Bu durum sadece 4. ilkedeki ölçütlerde ortaya konulduğu gibi meşru amaçlar verilebilecek tanımlanabilen bir zararı önlemek amacıyla kanunda açıklandığı şekil ile sınırlı olmak kaydıyla istisnaya tabi olabilir.

b) Protestolara polis müdahalesinin kurallarını içeren yönetmelikler, bütçe rakamları ve değerlendirme raporları da dahil olmak üzere protestolarla ilgili tüm bilgiler istenmeden açıklanmalıdır. Bu bilgiler hem internette hem de çevrimdışı ortamda, kolayca bulunmalarına olanak veren yerlerde ve verinin kolayca indirilebilmesine ve tekrar kullanılmasına izin veren biçimlerde bulundurulmalıdır.

c) Protestolarla ilgili karar verme ve kanun uygulama sürecinde yer alan tüm kamu kuruluşları, karar almaları ve görevlerini yerine getirmeleri ile ilgili düzenli kayıtlar yaratmalı ve bu kayıtları tutarlı bir şekilde devam ettirmeli; bu bilgilerin kamusal veya bağımsız incelemeye açık olduğunu garanti etmelidir.

3. Devletler protestolar hakkındaki bilgilerin yazılı basın, internet ve diğer haberleşme platformlarında yayın yoluyla serbest dolaşımını önleyecek ya da sınırlayacak tedbirler koymaktan kaçınmalı, herhangi bir sınırlama olacak ise bu, 4. ilkede yer alan koşullarla uyumlu olmalıdır.

19. ilke: Protestolarda denetim ve raporlama

1. Devletler protestoların raporlanmasını ve bağımsız gözlemciler ve tüm medya tarafından tarafından bağımsızca izlenmesini kolaylaştırmalıdır. Bu kişilerin faaliyetlerine gereksiz sınırlamalar uygulamamalı, hemen her yerde mümkün olduğu kadar resmi engellemelerden kaçınmalıdır.

2. Devletler, protestolar sırasında polis müdahalelerini ve insan hakları ihlallerini belgeleyen bireylerin, olayları rapor etmeleri yüzünden hedef alınmayacağını teminat altına almalıdır. İlgili ekipmana el koymak, zarar vermek veya ekipmanı kırmak, yazılı materyal, sesli görüntü her türlü kaydı yok etmeye yönelik kasti teşebbüsler suç sayılmalı ve sorumlusunun hesap vermesi sağlanmalıdır.

3. Protestolara polis müdahalesi sırasında, fotoğraf çekme veya video kaydı alma gibi medya, bağımsız gözlemciler, protestocular ve üçüncü taraflar tarafından gerçekleştirilen diğer ilgili faaliyetlere engel olunmamalı, film veya diğer dijital görüntü kayıtlarının kolluk kuvvetleri merkezine teslim edilmesi istenmemeli, böyle bir talebin gerçekleşmesi halinde sorumluların adli soruşturmaya tabi tutulması sağlanmalıdır.

4. Devletler, protestoların gözlenmesi, belgelenmesi ve raporlanması amacıyla bu konuda uzmanlaşmış ve eğitilmiş bağımsız gözlemcilerin protestolara erişim olanağı elde etmelerini sağlayacak programlar düzenlemelidir. Bu kişilerin aynı zamanda dağılma emri verildikten sonra da protesto alanının yakınında kalmalarına izin verilmeli ve acil durumlar dışında, kendilerine gözaltı merkezlerine erişim hakkı verilmelidir.

5. Protestoların bağımsız gözlemciler ve medya tarafından gözlenebilmesi için devletler en azından aşağıda sıralanan koşulları yerine getirmeyi teminat altına almalıdırlar:

- a) Protestoları gözlemleyebilmek için, bazı polis operasyonlarında zaman ve mekan gibi kaynakların kısıtlı olduğu nadir koşullar dışında, medyada akreditasyon şartı aramaktan kaçınmak.
- b) Gazetecilerin, medya çalışanlarının ve gözlemcilerin güvenliklerini olabildiğince teminat altına almak, bunun için gerekiyorsa özel koruma önlemleri almak. Bununla beraber, bu kişilerin korunma ihtiyaçları onların haklarına gereksiz sınırlamalar getirmek için vesile olarak kullanılmamalı; özellikle, ifade, hareket ve bilgi toplama özgürlükleri asla kısıtlanmamalıdır.
- c) Protestolarla ilgili kaynakları koruma hakkına tam saygı duyulmalı; herhangi bir kısıtlama ancak uluslararası hukukla çizilmiş dar çerçeveye sınırlı olmalıdır.
- d) Gazeteciler ve bağımsız gözlemcilerin hiçbir zaman akreditasyonları olmaması nedeniyle kolluk kuvvetleri tarafından tutuklanamayacakları devlet tarafından teminat altına alınmalıdır. Ayrıca, herhangi bir alanı boşaltma emri verildiğinde o alanı terk etmedikleri için tutuklanamazlar. Bunun tek istisnası orada bulunmalarının polisin eylemlerine engel olduğu durumlar olabilir.
- e) Görevleri içerisinde protestolara müdahale etmek de bulunan kolluk kuvvetlerinin eğitim programında, medya çalışanlarının ve bağımsız gözlemcilerin rolü, işlevleri ve hakları da öğretilmeli ve eğitimlerinin bir parçası olarak yer almalıdır.

V. Bölüm : Diğer aktörler

20. ilke: Protestocular ve diğer aktörler

1. Protestocular protesto haklarını kullanırken vatandaşlara ve devlet görevlilerine şiddet uygulamamalıdır.

2. Protesto haklarını kullanırken özel ve kamu mülküne zarar vermemek için ellerinden geleni yapmalıdırlar.

3. Protestoları organize edenler, mümkün olduğu durumlarda ve zorlama olmadan, protestonun gidişatını ortaklaşa planlamak üzere ilgili yetkililer ve kolluk kuvvetleri ile işbirliği yapmalıdır. Büyük kalabalıkların katılımının beklendiği durumlarda kamu alanlarına ihtiyaç duyulduğunda gerekli izinlerin alınmasında, protestocular prosedürlere uygun davranmalıdır.

4. Organizatörler protestonun düzenlenmesini kolaylaştırmak için aralarından yetkililerin temas kurabileceği kişiler atamayı düşünmeli ve protesto alanında kolayca tanınabilen; protestonun sorunsuz bir şekilde geçmesini ve olabilecek yasak kısıtlamalara uyulmasını kolaylaştıracak yönlendirici kişiler atamalıdır.

5. Gazeteciler ve bağımsız gözlemciler kendilerini açık bir biçimde tanıtmalı, protestoların izlenmesi sırasında olayları gazetecilik standartları etiği çerçevesinde dürüstçe ve tarafsızca aktarmalıdır.

6. Gazetecilerin ve bağımsız denetimcilerin kendilerini tanıtmaya yöntemleri, güvenlik güçleri ve diğer aktörler tarafından net bir şekilde anlaşılabilir olmalı, bu yöntemin belirlenmesi tercihen güvenlik güçlerini temsil eden kurum, gazeteci sendikaları ve sivil toplum arasında açık ve istişareye dayanan bir anlayışla belirlenmelidir.

Çalışma hakkında bilgi ve katkıda bulunanlar

Protesto Hakkı ilkeleri, ARTICLE 19'in ifade özgürlüğü hakkını korumak ve ileriye götürmenin farklı alanlarda tam olarak ne ifade ettiğini daha fazla detay kullanarak netleştirmek çabasıyla başlattığı Uluslararası Standartlar Serisi'nin bir parçası olarak ortaya çıkmıştır.

Bu ilkeler uzun bir çalışma, analiz, fikir teatisi, ARTICLE 19'in dünyanın birçok ülkesindeki yerel ofisleri ve ortak çalıştığı örgütler ile işbirliği sırasında edindiği deneyimlerden öğrendikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Bu ilkelerin ilk taslak metni, Londra'da 15 ve 16 Mayıs 2014 tarihlerinde bu alandaki uzmanların katıldığı bir toplantı sonrası hazırlanmıştır.

Bu toplantı ve sonrasında yapılan farklı çalışmalar sonucu ARTICLE 19, Temmuz – Kasım 2015 süresince internette yorumlara ve tartışmaya açık bir şekilde ve birkaç farklı dilde ilkelerin *Uzmanlara Danışmak Üzere Hazırlanmış Taslak metnini* yerel *Protesto Hakkı* sitelerine yükledi. Bu sürenin sonuna kadar tüm sivil toplum kuruluşlarını, aktivistleri, politika üreticileri, akademisyenleri, medya mensuplarını ve diğer paydaşları taslak üzerinde görüşlerini paylaşmaya davet ediyoruz. İlkelerin kararlaştırıldığı son metin bu katkıların sonucu olarak ortaya çıkacaktır.

Bu ilkeler İsveç Uluslararası Kalkınma Ajansı (SIDA) tarafından desteklenen bir girişim sonucu geliştirilmiştir. Bu destek, SIDA'nın bu belgede geçen her görüşe katıldığı anlamına gelmemektedir. Belgenin içeriği ile ilgili tüm sorumluluk ARTICLE 19'e aittir.

ARTICLE 19, katkıda bulunan ve destek veren herkesin çabasını çok önemsemektedir. Tüm görüş bildirenlere ve özellikle aşağıda adı anılan kişi ve kurumlara katkılarından dolayı teşekkür ederiz:

[Başlıca katkıda bulunanların listesi belgenin son versiyonunda eklenecektir:]